

*Exhibet en faciem sculpta huic tabella Schröderj.
Candoremq; manus nosse qat Artificis.
At animi doctes, virtutes, munera mentis
Ingeniumq; sagax, proferia scripta docent.*

EL TEMPS

EL TEMPS

A l'esquerra, el farmacòleg alemany Johann Schröder, autor de receptes medicinals a base de carn humana. A la dreta, gravat extret d'un llibre de canibalisme del segle XVI, escrit per Hans Staden, soldat i mariner alemany.

Els europeus han estat mai caníbals? Fins a final del segle XVIII, la carn humana fou un component constant de la medicina.

La carn —ho diu la recepta— s'ha de “tallar a bocins xicotets o a llenques” i s'ha d'assaonar amb “mirra i un poc d'àloe”; després s'ha de posar en remull uns dies en esperit de vi. Tot seguit, s'ha de penjar i “deixar assecar a l'aire”. Al final, serà “comparable a la carn fumada” i “no podirà”.

El farmacòleg alemany Johann Schröder va escriure aquestes paraules al segle XVII. Però no parla de pernil ni de rellom de vaca. A les instruccions esmenta un “cadàver fresc d'un home pèl-roig”, “d'uns 24 anys d'edat” que haja estat “penjat, enrodat o decapitat” i que haja estat un dia i una nit a sol i serena, sempre que faça un temps esclariat.

Receptes de medicaments com aquesta, útils per a tractar el cos humà eren tan comunes als segles XVI i XVII com l'ús d'herbes, arrels i escorces. “Els trossos i la sang de cadàver eren articles de primera necessitat que hom trobava a totes les farmàcies”, diu l'historiador de la medicina Richard Sugg —de la Universitat de

El poder guaridor dels morts

Durham, a Anglaterra—, que en aquests moments escriu un llibre sobre aquest tema. Fins i tot hi havia “dificultats de proveïment”, que és com ell qualifica l'apogeu de l'anomenat “canibalisme medicinal”. Sugg n'està segur: “No foren els habitants del Nou Món, sinó el europeus, els caníbals més apassionats.”

De fet, innumbrables fonts relaten la pràctica mòrbida, a Europa, d'aquesta manera de guarir antiga. Ja els romans bevien sang de gladiador per a combatre

l'epilèpsia. Però al Renaixement la medicina dels morts assolí una gran importància. Al principi triomfaren sobretot les pólvores de mòmies egípcies triturades com a “elixir de la vida”, segons que explica Sugg. A començament del segle XVII, tingueren més requesta les restes mortals d'ajusticiats o fins i tot els cadàvers de captaires i leprosos.

El metge germano-suís Paracelsus fou un dels defensors més vehements de l'espòli de cadàvers, que acabà essent popular entre les capes més altes de la societat. Per exemple, fou llegendària “la bogeria medicinal” (Sugg) del rei britànic Carles II. Pagà 6.000 lliures per una recepta de liquació d'un cervell humà. El rei s'aplicava quasi cada dia el destil·lat resultant, que passà a la història de la medicina com les *gotes del rei*.

Savis i nobles, però també gent senzilla, confiaven cegament en el poder guaridor dels morts. L'antropòloga nord-americana Beth Conklin informa des de Dinamarca que els epilèptics s'obrien pas fins al peu del cadafal, “amb la tassa a la mà”, “preparats per a arreplegar la sang que emanava dels cossos encara tremolosos”. Els cranis dels morts fins i tot van tenir un ús com a medicaments perquè sobre ells es conreava la molsa que suposadament tallava les hemorràgies.

El greix humà calmava el reuma i l'artritis; la pasta de cadàvers millorava les contusions. Sugg adjudica a la carn humana un significat religiós. Per a alguns protestants, era un substitut mèdic de l'eucaristia, el tast del cos de Crist a la comunió. Fins al punt que alguns monjos feren "una mena de melmelada" de la sang dels morts.

"Es tractava de la força vital inherent a l'organisme humà", diu l'investigador. La hipòtesi: tots els organismes tenen una durada de vida predestinat. Si un cos es mor per causes antinaturals -d'ací ve la preferència pels executats- la resta del temps de vida es pot, en certa manera, recollir.

Tanmateix, no sempre s'hi reeixia. Quan el papa Innocenci VIII agonitzava, el 1492, els seus metges sagnaren tres xiquets i en donaren a beure la sang al cap dels catòlics. Els xiquets es moriren. El papa també.

Tot açò era canibalisme? Sugg no en dubta. Igual com per als caníbals del Nou Món, també per als europeus es tractava, en essència, de "consum quasi màgic de força vital". L'antropòloga Conklin considera la forma de canibalisme d'ací fins i tot especialment notable. Fora d'Europa, "la persona que menjava" quasi sempre tenia una relació amb "la persona que era menjada". En canvi, el canibalisme europeu és "marcadament asocial": "Hi comptava exclusivament la qualitat; les parts del cos humà eren mercaderia, es compraven i es venien per a obtenir-ne beneficis."

Però a final del segle XVIII l'espectre ja havia desaparegut. "Amb la Il·lustració els metges volien deixar enrere el seu passat supersticiós", creu Sugg. Per exemple, el 1782 el metge William Black celebrava la caiguda de medicaments "fastigosos i inútils" com "el crani de mort polvoritzat". Aquests i "una mescla de més brutícies", sortosament, han desaparegut de les farmàcies.

En acabar-se aquesta era, s'esfumà, doncs, l'interès per aquelles receptes, com la del britànic John Keog. Contra "el mareig", per exemple, el predicador mort el 1754 recomanava cor humà polvoritzat. Dosi i instruccions d'ús: "Una petita porció al matí, amb l'estómac en dejú."

Philip Bethge

Traducció de Beatriu Vallès Jimeno

Cultura Museus

 Museu d'Història de Catalunya

EXPOSICIÓ

al Reial Monestir de Santes Creus

Fins al 19 d'abril de 2009

JAUME I

Geografia, fets i memòria

Organitzada amb:

Consell de Mallorca

EXPOSICIONS ALS CONJUNTS MONUMENTALS DE CATALUNYA

Santes Creus. De monestir a monument 1821-1921

REIAL MONESTIR DE SANTES CREUS
Fins al 29 de març de 2009
Aiguamúrcia / Alt Camp

Creu de Vilabertran: la restauració

CANÒNICA DE SANTA MARIA DE VILABERTRAN
Fins al 29 de març de 2009
Vilabertran / Alt Empordà

ÚLTIMES SETMANES

Museu d'Història de Catalunya
Plaça de Pau Vila, 3 / 08003 Barcelona
Tel. 93 225 47 00 / www.mhcat.cat

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
i Mitjans de Comunicació

  el Periòdic metró